

Mirosław Moczulski

Uniwersytet Warszawski

Formuła poświadczająca stosowana przez tłumaczy przysięgłych w Polsce – praktyka i zalecenia a Ustawa o zawodzie tłumacza przysięgłego

Streszczenie

Autor dowodzi, że formuły poświadczające stosowane przez polskich tłumaczy przysięgłych – zalecane przez aktualny Kodeks tłumacza przysięgłego z komentarzem z 2011 r., Państwową Komisję Egzaminacyjną, powołaną do przeprowadzania egzaminu na tłumacza przysięgłego i in. – wymagają w kontekście Ustawy z dnia 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego większej precyzji oraz uporządkowania w ogóle. Autor proponuje jej zmodyfikowany, precyzyjny wzorzec – wzorzec formuły minimalistycznej zarówno co do treści, jak i brzmienia. Z wzorca tego wynika sześć wariantów formuły, która czyniąc zadość normie ustawowej, może być, jak dotychczas, poszerzana o inne elementy treści.

Słowa kluczowe: tłumacz przysięgły, tłumaczenie poświadczane, wierność, formuła poświadczająca, ustawa, kodeks, forma dokumentu

1. Wprowadzenie – tłumaczenie poświadczane w translatoryce

Tłumaczenie poświadczane (*tp*) było stosunkowo rzadko przedmiotem badań translatorycznych. Wymieniano je przy omawianiu typologii tłumaczeń w publikacjach poświęconych translatoryce ogólnej lub trochę szerzej w podręcznikach dotyczących tłumaczenia prawniczego (Jopek-Bosiacka 2006; Kadric, Kaindl, Kaiser-Cooke 2005; Wiesmann 2004). W ostatnich latach ukazało się jednak kilka monografii poświęconych wyłącznie *tp* (Kubacki 2012, Mayoral Asensio 2003, Solová 2013, Stolze 2014).

Wśród wielu rodzajów tłumaczenia *tp* wyróżnia się maksymalną *wiernością* wobec dokumentu źródłowego¹. Dla tego rodzaju tłumaczenia jest to naczelną

¹ Ustawa z dnia 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego w ogóle nie odnosi

norma translacyjna i etyczna zarazem. We wszystkich formułach poświadczających (*fp*), ślubowaniach składanych przez tłumaczy przysięgłych (*TP*), kodeksach etyki zawodowej, często też w aktach prawnych dotyczących *TP* relację między dokumentem źródłowym (*dż*) i jego tłumaczeniem określa się jako:

- zgodność / wierność / dokładność / integralność / kompletność;
- true and correct / true and complete / true and faithful / true and accurate / true, complete and accurate / accurate / true / carrying the same meanings;
- conforme à l'original / fidèle / fidèle et exacte / complète et fidèle / fidèle et précise;
- fiel y completa;
- Richtigkeit und Vollständigkeit / genaue Übereinstimmung / Übereinstimmung / Richtigkeit;
- completa e corretta.

Wierność w *tp* to obligatoryjna ekwiwalencja na poziomie treści (Wiesmann 1999). Tłumaczenie takie cechuje się jednocześnie adekwatnością w rozumieniu teorii *skoposu*, określaną jako dostosowanie tłumaczenia do oczekiwań urzędu stosującego *tp* i *dż*, który właśnie takiej ekwiwalencji oczekuje (Kadric, Kaindl, Kaiser-Cooke 2005) oraz lojalnością wobec autora *dż*, którego intencja komunikacyjna jest co do zasady wyrażana optymalnie w danym rodzaju *dż* i w konsekwencji w ekwiwalentnym *tp* (Nord 2009). Ten punkt widzenia doskonale wpisuje się w podejście funkcjonalne w translatoryce, zgodnie z którym tłumaczenie jest funkcją jego celu, sytuacji komunikacyjnej (socjokulturowej), w której będzie funkcjonowało, oraz jego adresata.

Tak więc najbardziej przydatne do opisu *tp* jest usytuowanie go w najogólniejszej dychotomii: tłumaczenie zorientowane na język i kulturę wyjściową vs. tłumaczenie zorientowane na język i kulturę docelową (Reiss, Vermeer 1984), a także jego usytuowanie w dychotomii: tłumaczenie dokumentujące vs. tłumaczenie instrumentalne (Nord 1999). Teoria *skoposu* jest koncepcją tłumaczenia jako wtórnej i naśladowczej oferty informacji w języku i kulturze docelowej o ofercie informacji w języku i kulturze wyjściowej (Reiß, Vermeer 1984). Tłumaczenie jako naśladowcza oferta informacji może z jednej strony pod każdym względem odpowiadać informacji pierwotnej, ale też z drugiej strony może od niej w dużym stopniu odbiegać: na zmiany wpływają takie elementy jak inny cel, nowi odbiorcy ze swoimi odmiennymi potrzebami i ich odmienna sytuacja komunikacyjna. Tłumaczenie może uchodzić za oryginał, doskonale go „udawać”, może

się do relacji między dokumentem źródłowym i jego tłumaczeniem. Jedynie Kodeks tłumacza przysięgłego (2011) wprowadza pojęcie wierności / zgodności.

też łączyć je z oryginałem tylko temat, różnić zaś cel, rodzaj tekstu, jego wygląd, ilość i rodzaj informacji. Przykładem takiego tłumaczenia jako oferty skrajnie selektywnej mógłby być polski abstrakt niemieckiego referatu o pojęciu zdolności prawnej w prawie niemieckim, opublikowany przed konferencją w tomie materiałów z zakresu polskiego i niemieckiego prawa porównawczego, który zawiera tylko część informacji z oryginału (referatu), z kondensacją wybranych informacji, innym ich rozcłunkowaniem, scalonych w inny rodzaj tekstu. Z drugiej strony przykładem tłumaczenia jako oferty skrajnie naśladowczej mogłoby być *tp* niemieckiego pełnomocnictwa procesowego dla sądu na język polski z zachowaniem wszystkich informacji, ich rozcłunkowania, rozmieszczenia, wyróżniania, rejestru, rodzaju oraz wyglądu (układu graficznego) *dż*.

Również *tp* daje się opisać i wyjaśnić przy pomocy wspomnianych trzech zmiennych: celu – pomoc w zrozumieniu *dż*; potrzeb adresata – urząd stosujący *dż* i *tp* jako nierozłączną jedność; sytuacji komunikacyjnej – skuteczne działanie organów sprawiedliwości, organów ścigania, urzędów administracji państwowej w granicach prawa. Zatem *TP*, sporządzając *tp*, sporządza dokument, który zachowuje dla urzędu różne aspekty *dż*. *Tp* to tłumaczenie wierne, dokumentujące, zorientowane na język i kulturę źródłową (Nord 1998, 1999; Kadric, Kaindl, Kaiser-Cooke 2005).

2. Definicja i struktura tłumaczenia poświadczonego

W wielu państwach funkcjonuje szczególny rodzaj tłumaczenia, które umożliwia włączenie obcojęzycznego *dż* do obrotu prawnego² i które organy państwa uznają za wiarygodne, czyli zgodne pod względem treści z obcojęzycznym *dż*. Takie tłumaczenie określa się jako poświadczone (*tp*). Istnieją dwa rodzaje *tp*: tłumaczenie poświadczone typu A (*tp* urzędowe) oraz tłumaczenie poświadczone typu B (*tp* korporacyjne). *Tp* urzędowe jest typowe dla krajów prawa kontynentalnego. Określa się je w Polsce jako tłumaczenie poświadczone lub tłumaczenie uwierzytelnione; w Austrii natomiast jako *beeidete und gerichtlich zertifizierte Übersetzung*; we Francji – *traduction assermentée* / *traduction certifiée*; w Hiszpanii – *traducción jurada*; w Niemczech – w zależności od kraju związkowego (landu) – *beglaubigte Übersetzung* / *bescheinigte Übersetzung* / *bestätigte Übersetzung*; we Włoszech – *traduzione giurata* / *traduzione asseverata* / *traduzione autenticata*. Sporządza je tłumacz, w którego powołaniu na czas nieoznaczony lub oznaczony uczestniczy państwo (Francja, Hiszpania, Niemcy, Polska, Włochy). *Tp* korporacyjne, które

² Pojęcie „obróć prawny” można zdefiniować jako wszelkie czynności regulowane prawem i rodzące skutki prawne (Opinia prawna dot. wykładni określenia „obróć prawny” w świetle postanowień ustawy o języku polskim).

w państwach *common law* pełni funkcję analogiczną do *tp urzędowego* w państwach prawa kontynentalnego (*certified translation* w Wielkiej Brytanii), sporządza tłumacz, który co do zasady jest profesjonalistą, członkiem organizacji zawodowej, często współpracownikiem agencji tłumaczeniowej, wpisanym na listę tłumaczy prowadzoną przez dany urząd, a w jego powoływaniu państwo nie uczestniczy.

Z porównania tych dwóch odmian *tp* wynika, że typowe *tp* cechują następujące elementy konstytutywne:

- poświadczenie zgodności tłumaczenia z *dż* pod względem treści,
- oznaczenie miejsca i daty poświadczenia,
- podpis tłumacza³,
- nierozdzielność tłumaczenia i *dż*⁴.

W poszczególnych krajach dochodzą dodatkowe cechy, np. w Polsce i Hiszpanii odcisk pieczęci o określonej treści, w Polsce i Francji numer w repertorium, w Hiszpanii nierozdzielność w formie trwałego złączenia tłumaczenia z *dż*, w Wielkiej Brytanii nalepka lub logo organizacji zawodowej, do której należy tłumacz oraz poświadczenie autentyczności podpisu tłumacza przez adwokata lub notariusza. Tłumaczenie poświadczone (w odniesieniu do Polski) możemy zdefiniować jako tłumaczenie obcojęzycznego dokumentu źródłowego⁵, które umożliwia jego włączenie do obrotu prawnego poprzez poświadczenie przez tłumacza zgodności tłumaczenia z dokumentem źródłowym pod względem treści, oznaczenie miejsca i daty poświadczenia, umieszczenie numeru w repertorium, przyłożenie pieczęci tłumacza i złożenie przez niego podpisu oraz nierozdzielność tłumaczenia i dokumentu źródłowego (por. Fleck 2005, Kubacki 2012: 111).

W ciągu wielu lat wykształciła się wśród *TP* w Polsce typowa makrostruktura *tp*. Strukturę tę możemy ująć w pewien uporządkowany zbiór konwencji, zebranych w Kodeksie tłumacza przysięgłego z komentarzem (2011),

³ Wprawdzie tłumacze najczęściej korzystają z pieczęci albo nalepki lub logo organizacji zawodowej czy papieru firmowego agencji tłumaczeniowej, jednak nie wszędzie jest to obligatoryjne.

⁴ *Tp* nie zastępuje *dż*, służy ustaleniu tego, jaka jest treść dokumentu obcojęzycznego – jest jedynie pomocą w jego zrozumieniu i jest wykorzystywane jako dokument, który uzupełnia *dż*.

⁵ *TP* może sporządzać i poświadczać tłumaczenia nie tylko dokumentów, lecz jakichkolwiek tekstów. Jednak co do zasady jest on ustanowiony do tłumaczenia i poświadczania dokumentów. Choć w Ustawie o zawodzie tłumacza przysięgłego w kontekście tłumaczenia używa się wyłącznie terminu dokument, termin ten obejmuje zarówno dokumenty we właściwym znaczeniu tego terminu, jak i teksty, które nimi nie są, tj. odpisy i tłumaczenia niepoświadczone, teksty niesygnowane. Termin ten będzie tu stosowany tak szeroko jak w Ustawie, dodatkowo z atrybutem „źródłowy”.

dalej KTP, które dla członków Polskiego Towarzystwa Tłumaczy Przysięgłych i Specjalistycznych TEPIS mają charakter norm, zaś dla *TP*, pozostających poza tą organizacją, zaleceń.

Struktura ta przedstawia się ogólnie następująco: wizytówka *TP* (imię i nazwisko, adres, dane teleadresowe itp.), najczęściej umieszczana na samym początku, niekiedy na samym końcu *tp*; następnie rama formalnoprawna, która składa się z części otwierającej – nagłówek⁶ oraz części zamykającej – formuły poświadczającej tłumaczenie⁷, złożonej z wielu elementów; w ramie formalnoprawnej umieszcza się zaś tłumaczenie właściwe (*tw*) – tłumaczenie *dż*. *Tw* jest najczęściej oddzielone od ramy formalnoprawnej, jej otwierającej i zamykającej części, przy pomocy linii⁸.

Otwierająca część ramy formalnoprawnej – nagłówek – obejmuje dwa elementy. Składają się nań: nazwa rodzaju tworzonego przez *TP* dokumentu („Tłumaczenie poświadczane”) oraz określenie kierunku tłumaczenia („z języka x”). *Fp* jako zamykająca część ramy jest o wiele bardziej złożona, składa się bowiem z co najmniej pięciu elementów: stwierdzenia zgodności tłumaczenia właściwego z dokumentem źródłowym, oznaczenia miejsca i daty poświadczenia, numeru wpisu do repertorium, odcisku pieczęci *TP* oraz jego podpisu⁹.

Tw jest to, ujmując rzecz metaforycznie, wypełnienie ramy formalnoprawnej. W *tw* na uwagę zasługują zwłaszcza obligatoryjne wzmianki, właściwe jedynie *tp*, w których opisuje się elementy niewerbalne *dż*. Stosowanie wzmianek wynika z nadrzędnej zasady wierności (zgodności) tłumaczenia. *Tw* może też zawierać uwagi tłumacza, które mają charakter fakultatywny (uznaniowy) i mają służyć stosującym *dż* i *tp* jako wyjaśnienia różnych aspektów *dż* w związku z tłumaczeniem.

Oczywiście w innych krajach normy i konwencje dotyczące makrostruktury *tp* częściowo się różnią, np. w Hiszpanii tekst *tw* oddziela się od ramy formalnoprawnej przy pomocy cudzysłowów ostrokatnych, w Wielkiej Brytanii *fp* jest odrębnym dokumentem, złączonym z *tw* i *dż*.

⁶ KTP traktuje nagłówek jako wzmiankę o kierunku tłumaczenia określającą język źródłowy (KTP: par. 17 i komentarz na str. 70), co jest nietrafne oraz mylące. Chodzi tu o jakościowo odrębny element *tp*. KTP powinien ją zapisywać zgodnie z własnymi zasadami kursywą w nawiasach kwadratowych, czego nie czyni.

⁷ KTP w par. 54 ujmuje *fp* bardzo szeroko, tym bardziej że zaleca ujmowanie w niej jeszcze innych treści (par. 20, 21, 36, 48), jednak w komentarzu do par. 54 nie zalicza do tej formuły odcisku pieczęci i podpisu *TP*, a w przykładowej formule pomija nawet miejsce i datę poświadczenia (str. 101).

⁸ Por. przykłady tłumaczeń wzorcowych w KTP (str. 64-66).

⁹ W przypadku *tp* w postaci elektronicznej odcisk pieczęci oraz podpis *TP* zastępuje kwalifikowany podpis elektroniczny.

3. Formuła poświadczająca w publikacjach autorytatywnych i praktyce

Ustawa z dnia 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego (Ustawa) nie narzuca tłumaczom jednolitej *fp*, choć byłoby to możliwe, jak ma to miejsce w przypadku austriackich lub hiszpańskich *TP*, którym ustawodawca dostarczył gotową formułę. Ustawa w ogóle nie używa wyrażen „formuła poświadczająca” lub „stwierdzenie zgodności”, które zgodnie z tradycją i praktyką w administracji i kancelariach prawniczych czy notarialnych przyjmują postać frazy „Za zgodność *x* z *y*”. Według autorytatywnych publikacji *fp* może obejmować również dodatkowe treści (zob. przypis 7), w tym uznaniowe, jak ilość stron taryfowych tłumaczenia (Kubacki 2015).

W źródłach autorytatywnych można znaleźć przykłady, opisy i wzorce *fp*, którymi kieruje się wielu *TP*. Do takich źródeł można zaliczyć KTP, stronę internetową Ministerstwa Sprawiedliwości, publikacje członków Państwowej Komisji Egzaminacyjnej (PKE) do przeprowadzenia egzaminu na tłumacza przysięgłego (np. Kubacki 2015). Zalecenia te wymagają odniesienia do Ustawy.

KTP przedstawił w 2011 r. w § 54 kolejną wersję *fp*, opisując ją następująco:

Formuła poświadczająca tłumaczenie wykonane przez tłumacza przysięgłego powinna być umieszczona bezpośrednio pod tekstem tłumaczenia, wyrażona w pierwszej osobie, zawierać imię i nazwisko tłumacza, poświadczenie zgodności tłumaczenia z określonego języka źródłowego z okazanym mu oryginałem dokumentu albo tekstem niesygnowanym, stwierdzenie okazania oryginału dokumentu, jeśli taki fakt miał miejsce, miejsce i datę poświadczenia, numer wpisu do repertorium czynności tłumacza przysięgłego oraz pieczęć okrągłą przyłożoną bezpośrednio pod formułą poświadczającą po lewej stronie arkusza obok własnoręcznego podpisu tłumacza złożonego po prawej stronie pieczęci.

Następnie KTP w komentarzu do tego paragrafu zamieszcza następujący przykładowy tekst *fp* (str. 101):

Ja, tłumacz przysięgły *mgr Jan Kowalski*, zaświadczam niniejszym zgodność powyższego tłumaczenia z okazanym mi w Krakowie, dnia 30 listopada 2011 r., oryginałem (kserokopią, wydrukiem skanu, faksu itp.) dokumentu w języku *niderlandzkim*. Repertorium nr 137/2011.

Zwraca uwagę brak jednolitego nazewnictwa form dokumentów, bowiem w opisie jest mowa o oryginale dokumentu i tekście niesygnowanym – w przykładzie zaś o oryginale, kserokopii, wydruku skanu, faksu itp. W przykładzie performatywny

czasownik „poświadczam” został zastąpiony przez niewłaściwy inny czasownik performatywny „zaświadczam”. Art. 18 ust. 2 Ustawy, mający związek z poświadczaniem, nie został w KTP wzięty pod uwagę w pełnym zakresie¹⁰. To oraz brak precyzyjnej redakcji w przytoczonych fragmentach KTP, dotyczących *fp*, rodzi wśród *TP* niepewność co do treści i zakresu *fp*. Oznaczenie miejsca i daty poświadczenia było w poprzednich wydaniach KTP odrębną frazą i zarazem odrębnym elementem poświadczenia, w najnowszej wersji stało się elementem stwierdzenia zgodności tłumaczenia, które powtarza ponadto określenie języka *dż*, choć jego nazwa jest wymieniana aż dwukrotnie – w nagłówku *tp* oraz w odcisku pieczęci *TP*.

Fp została również obszernie omówiona w monografii poświęconej tłumaczeniu poświadczonemu (Kubacki 2012). Autor uważa, że *fp* powinna być szczegółowo określona. Poza elementami, które zawiera formuła w wersji PKE, autor włącza do niej określenie języka, dla którego *TP* został ustanowiony, oznaczenie na liście *TP* prowadzonej przez ministra sprawiedliwości, mimo że dane te znajdują się na przykładanej pieczęci. Dodaje też kolejny element – liczbę stron taryfowych. Wymienia w swoim opisie różne formy *dż* (oryginał, kserokopię, faks, skan, wydruk komputerowy, dokument elektroniczny), sugerując w dalszych wywodach, że w przypadku wydruku komputerowego należy jeszcze określić jego format: przykładowo format Word, Excel, PDF (Kubacki 2012: 130). Autor dodaje, że ustawodawca w art. 18 ust. 2 Ustawy zobowiązał *TP* do stwierdzenia faktu, czy przekładu dokonano z oryginału czy z odpisu (Kubacki 2012: 130), co nie jest wystarczająco precyzyjne i nie stanowi użytecznej wskazówki dla *TP*. Autor dodaje, że *TP* poświadcza zgodność tłumaczenia z dokumentem elektronicznym, nie rozwijając również tej kwestii. Zgodnie z tym opisem autor przedstawia w artykule swój wzorzec *fp* (Kubacki 2015):

Niniejszym poświadczam zgodność powyższego tłumaczenia z oryginałem lub kopią dokumentu albo z faksem, skanem, wydrukiem komputerowym, dokumentem elektronicznym w języku niemieckim.

Mgr / Mgr inż. / Dr / Dr hab. / Prof. Jan Kowalski

Tłumacz przysięgły języka niemieckiego, wpisany na listę tłumaczy przysięgłych, prowadzoną przez ministra sprawiedliwości, pod numerem TP/000/00

Liczba stron taryfowych: x

Nr w repertorium: x/rok

Miejsce i data sporządzenia tłumaczenia.

¹⁰ Kwestia treści poświadczenia oraz rozróżnienia rodzaju i formy dokumentu została pominięta nawet w Komentarzu do ustawy o zawodzie tłumacza przysięgłego (Dostatni 2005).

Również Ministerstwo Sprawiedliwości umieściło na swojej stronie internetowej, z myślą o kandydatach na TP, zakładkę „Formuła poświadczająca”. W zakładce tej opisano *fp* w pięciu punktach, prezentując następnie odpowiadający opisowi wzór (pod nazwą „Przykładowa formuła poświadczająca”), który kandydaci zapewne potraktują jako najwłaściwszy:

(Niniejszym) poświadczam zgodność powyższego tłumaczenia z oryginałem / tłumaczeniem / odpisem dokumentu (lub: kopią / skanem dokumentu / wydrukiem komputerowym dokumentu / faksem dokumentu / tekstem niesygnowanym / dokumentem elektronicznym) w języku ...

X, tłumacz przysięgły języka ..., wpisany na listę tłumaczy przysięgłych, prowadzoną przez ministra sprawiedliwości, pod numerem TP/00/00.

Numer w repertorium: 1/2014

Warszawa, 18.01.2014 r.

Także ta *fp* stanowi kolejny wariant formuł poprzednio omawianych. W formule tej nie ma już informacji o liczbie stron taryfowych czy też stwierdzenia o okazaniu dokumentu, pojawiła się za to nowa forma dokumentu – odpis. Nie jest jasne, jaka jest relacja między odpisem dokumentu i innymi formami dokumentu wymienionymi w nawiasach. To kolejna *fp*, która w kontekście art. 18 ust. 2 Ustawy nie jest wystarczająco precyzyjna.

Interesujących spostrzeżeń dostarczają autentyczne *fp*, stosowane przez TP. Poniżej dziewięć przykładów takich *fp* (z oczywistych względów wprowadzono fikcyjne imiona i nazwiska oraz dane liczbowe, przytoczono też tylko jeden ich element, tj. stwierdzenie zgodności – M.M.):

1. Za zgodność tłumaczenia z dokumentem oryginalnym.
2. Ja, Monika Rzeszutko-Wada, tłumaczka przysięgła języka niemieckiego, stwierdzam zgodność powyższego tłumaczenia z treścią przedłożonego mi dokumentu – oryginału – w języku niemieckim.
3. Ja, Jan Rutkowski, tłumacz przysięgły języka niemieckiego, wpisany na listę tłumaczy prowadzoną przez Ministra Sprawiedliwości pod numerem 3745/06, poświadczam zgodność powyższego tłumaczenia z przedstawionym mi oryginałem w języku niemieckim, na dowód czego kładę swój podpis i pieczęć.
4. Za zgodność powyższego tłumaczenia z okazaną mi kserokopią dokumentu.
5. Zgodność powyższego przekładu z odnośnym dokumentem uwierzytelnia Józef Karolak – tłumacz przysięgły języka francuskiego.

6. Ja, niżej podpisana, mgr Anna Plewińska, tłumacz przysięgły języka hiszpańskiego, niniejszym poświadczam zgodność tłumaczenia z okazaną mi kopią dokumentu w języku hiszpańskim; stron: 7.
7. Ja, niżej podpisany, Hubert Janiszewski, tłumacz przysięgły języka włoskiego, stwierdzam zgodność niniejszego tłumaczenia z przedłożonym dokumentem.
8. Ja, niżej podpisana, Joanna Chmiel, tłumacz przysięgły języka angielskiego, niniejszym potwierdzam, iż powyższy tekst jest wiernym tłumaczeniem okazanego mi dokumentu sporządzonego w języku angielskim, dostarczonego w formie elektronicznej MS Word.
9. Ja, Aleksander Lipoński, tłumacz przysięgły wpisany na listę tłumaczy przysięgłych Ministra Sprawiedliwości pod numerem TP/421/05, stwierdzam zgodność powyższego tłumaczenia z tekstem niesygnowanym sporządzonym w języku francuskim. Pobrano 172,80 zł na podstawie Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie wynagrodzenia za czynności tłumacza przysięgłego i Ustawy z dnia 25 listopada 2004 o zawodzie tłumacza przysięgłego (Dz. U. Nr 273, poz. 2702).

Z powyższego zestawienia wynika, że *TP* tworzą indywidualne warianty *fp*. Wśród nich tylko formuły 1, 2, 3 oraz ostatnia odpowiadają Ustawie oraz KTP, zapewne dlatego, że chodzi tu o takie formy dokumentu, które nie wymagały specyfikacji, mianowicie oryginał i tekst niesygnowany. W formule 4 i 6 jest mowa o kserokopii i kopii, zaś w 5, 7 ogólnie o przedłożonym / okazanym dokumencie. Ponadto formuła 5 nie odpowiada konwencji KTP, gdyż orzeczenie w niej ma formę trzeciej osoby¹¹. Trzecia formuła jest stylistycznie manieryczna. Wśród przytoczonych formuł można dostrzec duże zróżnicowanie, są tu bowiem formuły minimalistyczne i rozbudowane, w formie frazy i w formie zdania, rzeczowe i emfaticzne, ogólne i szczegółowe, o treści obligatoryjnej i treści obligatoryjno-fakultatywnej itp.

4. Formy dokumentów źródłowych a formuła i Ustawa

Z dotychczasowych rozważań wynika, że w zalecanych *fp* doszło do wyróżnienia, według niejasnych kryteriów, licznych form *dż*, do których z łatwością można by dodać dalsze, np. faksymile, zdjęcie analogowe, zdjęcie cyfrowe, e-mail. W autentycznych *tp*, w KTP, w publikacjach (Kubacki 2012, 2015) oraz w formule PKE (na stronie internetowej MS) widnieją następujące formy *dż*:

¹¹ W hiszpańskiej *fp* obowiązuje norma 3. os. lp (ustawa), zaś w Polsce zaleca się konwencję 1. os. lp (KTP).

- oryginał dokumentu, dokument – oryginał, przedłożony mi oryginał, przedstawiony oryginalny dokument, przedłożona mi kopia dokumentu, przedstawiona kopia dokumentu, okazana mi kserokopia, okazany mi dokument, okazany dokument w formie PDF, przedstawiony dokument (dokument Word), treść przedłożonego mi dokumentu, tekst niesygnowany (z autentycznych *fp*);
- oryginał, poświadczony odpis, kopia, kserokopia, faks, wydruk faksu, skan¹², wydruk skanu, tekst niesygnowany, wydruk komputerowy, dokument elektroniczny, tłumaczenie, dokument urzędowy, dokument firmowy, dokument prywatny, zapis elektroniczny, zapis głosu na dowolnym nośniku, niesygnowany wydruk pochodzący z systemu teleinformatycznego, inny rodzaj kopii (KTP 2011);
- oryginał, kopia, kserokopia, faks, skan, wydruk komputerowy, wydruk komputerowy w formacie typu Word, Excel, PDF i innych (Kubacki 2012);
- oryginał, kopia, faks, skan, wydruk komputerowy, dokument elektroniczny (Kubacki 2015);
- oryginał, kopia, faks, tekst niesygnowany, skan, wydruk komputerowy, dokument elektroniczny (PKE).

W *tp* sporządzanych za granicą tłumacze nie posługują się tak rozdrobnionym, niejasnym i niekonsekwentnym nazewnictwem *dż*. W Austrii jest to wyłącznie oryginał (*Urschrift*), odpis (*Abschrift*) i fotokopia (*Ablichtung*); we Francji – oryginał / oryginał dokumentu / oryginał tekstu (*original / document original / texte original*), odpis / kopia (*copie*), poświadczony odpis (*copie certifiée conforme*), dokument (*document*); w Hiszpanii wyłącznie dokument (*documento*); w Niemczech w zależności od landu, np. w Hamburgu – oryginał (*Original*), poświadczona fotokopia (*beglaubigte Fotokopie*), niepoświadczona fotokopia (*unbeglaubigte Fotokopie*), według DVÜDe. V. – oryginał (*Original*), poświadczony odpis / fotokopia itp. (*beglaubigte Abschrift / Fotokopie* usw.), w Badeni-Wirtembergii – oryginał (*Urschrift*), poświadczona fotokopia (*beglaubigte Ablichtung*), poświadczony odpis (*beglaubigte Abschrift*), niepoświadczona fotokopia (*unbeglaubigte Ablichtung*), niepoświadczony odpis (*unbeglaubigte Abschrift*), faks (*Fernkopie / Telefax*), e-mail (E-Mail) itp.; we Włoszech – oryginał (*originale*), odpis (*copia*), tekst (*testo*), dokument (*documento*); w Wielkiej Brytanii – dokument (*document*), oryginał (*original*), oryginał dokumentu (*original document*). Zestawienie to dowodzi, że

¹² Skan i wydruk skanu, wymiennie stosowane w KTP, są odmiennymi postaciami / formami dokumentu – skan to postać elektroniczna, a wydruk skanu to forma papierowa. Według Słownika Języka Polskiego jedynie potocznie można użyć wyrażenia *skan* w znaczeniu „produkt, rezultat skanowania”.

pewne zamieszanie z nazwami form dokumentów, wśród których wymienia się chaotycznie formy nadrzędne i podrzędne, nie jest obce również niemieckim *TP*¹³.

Nasuwa się pytanie, dlaczego autorzy proponujący *fp* wykraczają poza Ustawę, która w sposób dość klarowny określa formy *dż*. Poniższy cytat z Ustawy ukazuje, jakie formy *dż* traktuje ona jako istotne:

Art. 17.

1. Tłumacz przysięgły prowadzi repertorium, w którym odnotowuje czynności wymienione w art. 13.
2. Repertorium zawiera:
 1. (...);
 2. opis tłumaczonego dokumentu, wskazujący nazwę, datę i oznaczenie dokumentu, język, w którym go sporządzono, osobę lub instytucję, która sporządziła dokument, oraz uwagi o jego rodzaju, formie i stanie;

Art. 18.

1. Do poświadczania tłumaczeń oraz poświadczania odpisów pism wydawanych w formie pisemnej tłumacz przysięgły używa pieczęci, (...).
 - 1a. Tłumacz przysięgły może, za pomocą kwalifikowanego podpisu elektronicznego, poświadczyć tłumaczenie lub odpis pisma w postaci elektronicznej. Poświadczenie odpisu pisma w postaci elektronicznej może być dokonane tylko na podstawie oryginału, tłumaczenia lub odpisu dokumentu w formie pisemnej.
- (Opuszczenie fragmentów dla niniejszych rozważań nierelevantnych oraz podkreślenia – M.M.)

W art. 17 jest *expressis verbis* mowa o rodzaju i formie dokumentu. Rodzaj zwykle jest elementem nazwy dokumentu, jak: wyrok, pełnomocnictwo, testament, powództwo, akt oskarżenia, protokół, wezwanie; czasami też forma dokumentu jest elementem jego nazwy, np. odpis, wyciąg, wypis (Busse 2000). Inni autorzy stosują zamiast terminu „rodzaj” termin „gatunek” (Solová 2013). W art. 18 ust. 1 jest mowa o hierarchicznie najwyższych formach, w których dokument danego rodzaju może występować – w postaci elektronicznej lub w formie pisemnej. Zaś w art. 18 ust. 2 wymienia się w ustawie jasno i wyraźnie następujące podrzędne formy dokumentów, wśród których zresztą też istnieje pewna hierarchia: oryginał, tłumaczenie poświadczone, odpis poświadczony; przez domniemanie

¹³ Ustawodawstwo poszczególnych landów po prostu pomija kwestię nazewnictwa *dż* w *fp*, nakazuje wyłącznie stwierdzanie zgodności i kompletności tłumaczenia dokumentu.

– tłumaczenie niepoświadczone, odpis niepoświadczony i poprzez logiczne rozumowanie – tekst niesygnowany (podkreślenia – M.M.).

Oto art. 18 ust., który odnosi się do obowiązku stwierdzania przez *TP*, z jaką formą dokumentu miał on do czynienia:

Art. 18

2. Na wszystkich poświadczonych tłumaczeniach oraz poświadczonych odpisach pism, które wydaje tłumacz przysięgły, wymienia się pozycję, pod którą tłumaczenie lub odpis są odnotowane w repertorium. Na sporządzonych tłumaczeniach i odpisach pism należy stwierdzić, czy sporządzono je z oryginału, czy też z tłumaczenia lub odpisu, oraz czy tłumaczenie lub odpis jest poświadczony i przez kogo.

(Podkreślenia – M.M.)

Wyjaśnienia wymaga stosunek kopii, o której Ustawa nie wspomina, do odpisu. Kopia jest szczególną odmianą odpisu, tożsamą z oryginałem nie tylko pod względem treści, jak odpis, lecz także tożsama pod względem wyglądu. Istotą odpisu (w tym kopii) jest odwzorowanie w dowolnej technice pełnej treści dokumentu. Nie ma znaczenia, czy jest to jego odbitka maszynowa, fotokopia, kolejny wydruk komputerowy, wydruk skanu, faks, zdjęcie cyfrowe. Są to jedynie rozmaite formy kopii, a kopia jest formą odpisu (zob. postanowienie SN z 27.08 1998 III CZ 107/98, OSNC 1999/3/52 i powoływane tam orzeczenia SN, postanowienie SN z 18.10.2002, V CKN 1830/00, OSNC 2004/1/9 i powoływane tam orzeczenia SN czy uchwała z 29.03.1994 III CZP 37/94, OSNC 1994/11/206 i powoływane tam orzeczenia SN).

Nie ma uzasadnionej potrzeby wyróżniania wśród dokumentów wszelkich możliwych form (np. odpis, kopia, fotokopia, kserokopia, zdjęcie cyfrowe, wydruk skanu, faks, rękopis, wydruk komputerowy w formacie PDF). Jeśli jednak *TP* z powodów asekuracyjno-opportunisticznych¹⁴ uważają kontynuowanie tej praktyki za celowe, to i w takiej sytuacji nie mogą ignorować art. 18 ust. 2, zgodnie z którym konkretne *fp*, zalecane wzorce, przykłady i opisy – zachowując różnice – muszą mieć treść bazową jednolitą.¹⁵ *TP* nie mogą poprawiać Ustawy. Jedyłą

¹⁴ Ten rodzaj *tp*, w którym *TP* na wszelki wypadek wprowadza z własnej inicjatywy zabezpieczenia przed fałszowaniem tłumaczenia lub *dż*, niepotrzebnie tłumaczy pewne elementy *dż* itp. z obawy przed zarzutami urzędu zlecającego, nazywam tłumaczeniem asekuracyjno-opportunisticznym.

¹⁵ Nad nowym KTP pracowało Polskie Towarzystwo Tłumaczy Przysięgłych i Specjalistycznych TEPIS z udziałem m. in. przedstawicieli Ministerstwa Sprawiedliwości, także członków Państwowej Komisji Egzaminacyjnej, jednak nie udało się uzgodnić

zgodność z Ustawą odnotowujemy w powyższych wzorcach i przykładach wtedy, gdy odnoszą się one do oryginału oraz do tekstu niesygnowanego. W pozostałych przypadkach, gdy jest mowa o dokumencie oryginalnym, kserokopii dokumentu, odnośnym dokumencie, przedłożonym dokumencie i okazanym dokumencie, mamy w świetle Ustawy do czynienia z brakiem precyzji.

5. Modyfikacja formuły poświadczającej – uwagi końcowe

Ustawa nie wprowadza określonego brzmienia *fp*, jak ma to miejsce w Austrii i Hiszpanii¹⁶. Wprowadza jedynie treść obligatoryjną, pozostawiając *TP* jej sformułowanie, nie zakazując jednocześnie wprowadzania treści dodatkowych, w tym uszczegółowiających.

W tym kontekście, przy uwzględnieniu dla potrzeb *fp* wyróżnionych w Ustawie form dokumentów (tj. oryginał, tłumaczenie poświadczane przez X, odpis poświadczony przez X, wynikające z domniemania dwie dalsze formy – tłumaczenie niepoświadczane i odpis niepoświadczony oraz wydedukowaną logicznie ostatnią formę – tekst niesygnowany¹⁷), przykładowy wzorzec *fp*¹⁸, minimalistyczny co do treści i brzmienia, mógłby przyjąć następującą postać:

Za zgodność tłumaczenia z oryginałem / tłumaczeniem poświadczonym przez X / odpisem poświadczonym przez X / tłumaczeniem niepoświadczonym / odpisem niepoświadczonym / tekstem niesygnowanym.

Wykorzystanie powyższego wzorca w konkretnych, choć fikcyjnych *fp* mogłoby wyglądać następująco:

- Za zgodność tłumaczenia z oryginałem.
- Za zgodność tłumaczenia z tłumaczeniem poświadczonym, sporządzonym przez Niemiecki Konsulat Generalny w Edynburgu.

jednolitej propozycji *fp*, w pełni odpowiadającej Ustawie.

¹⁶ Zmiana brzmienia *fp* skutkuje w Austrii i Hiszpanii nieważnością *tp*.

¹⁷ Właśnie w takiej kolejności Ustawa wymienia formy dokumentów (źródłowych). Takie formy dokumentów wyróżnia się np. w Rozporządzeniu Ministra Rozwoju z dnia 26 lipca 2016 r. w sprawie rodzajów dokumentów, wśród których wymienia się oryginał i odpis / kopię, wymienia się też tłumaczenie. Nie jest tu istotne, dlaczego ustawodawca wyróżnił takie, a nie inne formy dokumentu lub nie poprzestał na ogólnej kategorii – dokument i tekst niesygnowany.

¹⁸ Ściśle rzecz biorąc, proponowany wzorzec dotyczy jednego ważnego elementu *fp*, mianowicie stwierdzenia zgodności tłumaczenia. Pomija on pozostałe cztery elementy *fp* (oznaczenie miejsca i daty poświadczenia, numer w repertorium, odcisk pieczęci i podpis *TP*) jako mniej istotne dla opisywanego zagadnienia.

- Za zgodność tłumaczenia z odpisem poświadczonym przez Urząd Wiedeńskiego Rządu Krajowego.
- Za zgodność z tłumaczeniem niepoświadczonym.
- Za zgodność z odpisem niepoświadczonym.
- Za zgodność z tekstem niesygnowanym.

W przypadku tłumaczenia oraz odpisu niepoświadczonego chodzi o takie formy dokumentów, które są kopiami (fotokopiami, kserokopiami itp.) odpisów i tłumaczeń poświadczonych. W kopiach tych odcisk pieczęci i podpis pod uwierzytelnieniem (stwierdzeniem zgodności) też jest skopiowany, jak wszystkie inne elementy. Jednak Sąd Najwyższy dopuścił w postępowaniu cywilnym w szczególnych okolicznościach także niepoświadczoną fotokopię jako dowód (postanowienie SN z dnia 03.03.2016 r. II CSK 283/15).

Minimalistyczny, funkcjonalny i normatywny charakter proponowanego *fp* wywodzi się z formuły stosowanej przez urzędy, notariuszy i in. („Za zgodność odpisu z oryginałem”) oraz wynika z obligatoryjnej treści przewidzianej w Ustawie. *Fp* mogą zgodnie z powszechną praktyką polskich *TP* oraz zgodnie z publikowanymi autorytatywnymi zaleceniami zawierać jeszcze inne treści niż nakazuje Ustawa. Może być to powtórzenie elementów już obecnych w *tp* w innych miejscach, np. język *dż* wymieniony po raz pierwszy w nagłówku *tp* oraz po raz drugi na odcisku pieczęci *TP*; może być to imię i nazwisko tłumacza wraz z jego numerem na liście prowadzonej przez Ministra Sprawiedliwości, choć dane te widnieją na odcisku pieczęci *TP* i zapewne na „wizytówce” na początku tłumaczenia lub pod podpisem *TP* na samym końcu. Mogą być to informacje nowe, jak liczba stron taryfowych, tytuł zawodowy lub stopień i tytuł naukowy *TP*, informacje o których mowa w KTP 2011 w §§ 21, 36, 48. Wszystkie *fp* – minimalistyczne, rozbudowane, uroczyste i funkcjonalne – są prawidłowe, o ile czynią zadość art. 18 ust 2 Ustawy. Informacje o formie *dż*, że jest on wydrukiem komputerowym, faksem, kopią, fotokopią, kserokopią, e-mailem, wydrukiem skanu, rękopisem, zdjęciem itp., są informacjami dodatkowymi, szczegółowymi i uznaniowymi, których ujmowanie w *fp* nie jest celowe, choć możliwe. Formuły te mogą mieć formę frazy, zdania prostego, złożonego, wielu zdań; zawierać orzeczenie w 1. os. lp; zawierać urzędowy przymiotnik zaimkowy *niniejszym*; wykorzystywać uroczyście nacechowaną frazę *Ja, tłumacz przysięgły*; otrzymać ciekawy układ graficzny i in.

Formuła poświadczająca powinna pod względem treści w pełni odpowiadać Ustawie. Jednocześnie tłumacze przysięgli powinni utrzymać swobodę w jej formułowaniu. W źródłach autorytatywnych (KTP, strona internetowa MS itp.) wystarczyłoby zamieścić przykłady różnych optymalnych formuł poświadczających oraz sformułować elastyczny wzorec tych formuł.

BIBLIOGRAFIA

- Brinker K. et al. (2000) (Hrsg.) *Text- und Gesprächslinguistik / Linguistics of Text and Conversation. Ein internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung*. Berlin: de Gruyter.
- Busse D. (2000) „Textsorten des Bereichs Rechtswesen und Justiz“, w: Brinker K. et al. (2000) (Hrsg.), 658-676.
- Dostatni G. (2005) *Komentarz do ustawy o zawodzie tłumacza przysięgłego*. Warszawa: Wydawnictwo TEPIS.
- Fleck K. E. W. (2005) „Urkundenübersetzung“, w: Snell-Hornby M., Höning H. G., Kussmaul P., Schmitt P. A. (red.), 230-235.
- Jopek-Bosiacka A. (2006) *Przekład prawny i sądowy*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kadric M., Kaindl K., Kaiser-Cooke M. (red.) (2005) *Translatorische Methodik. Basiswissen Translation 1*. Wien: Facultas Verlags- und Buchhandels AG.
- Kodeks tłumacza przysięgłego z komentarzem*. (2011) Kierzkowska D. (red.). Warszawa: Wydawnictwo TEPIS.
- Kubacki D. A. (2015) „Formuła poświadczająca tłumacza przysięgłego”. *Legilingwistyka Porównawcza* 21, 21-39.
- Kubacki D. A. (2012) *Tłumaczenie poświadczone. Status, kształcenie, warsztat i odpowiedzialność tłumacza przysięgłego*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
- Mayoral Asensio R. (2003) *Translating Official Documents*. Manchester: St. Jerome Publishing.
- Nord Ch. (2009) *Textanalyse und Übersetzen. Theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer Übersetzungsrelevanten Textanalyse*. Tübingen: Groos.
- Nord Ch. (1998) „Wie ‘funktioniert’ das Übersetzen?“, w: Snell-Hornby M., Höning H.G., Kußmaul P., Schmitt P. A. (Hrsg.), 141-144.
- Nord Ch. (1999) „Textanalyse: pragmatisch / funktional“, w: Snell-Hornby M., Höning H. G., Kußmaul P., Schmitt P. A. (Hrsg.), 351-354.
- Reiss K., Vermeer H. (1984) *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Tübingen: Niemeyer.
- Sandrini P. (1999) (Hrsg.) *Übersetzen von Rechtstexten. Fachkommunikation im Spannungsfeld zwischen Rechtsordnung und Sprache*. Tübingen: Narr.
- Snell-Hornby M., Höning H. G., Kussmaul P., Schmitt P. A. (Hrsg.) (2005) *Handbuch Translation*. Tübingen: Stauffenburg Verlag.
- Solová R. (2013) *Norma i praktyka w przekładzie tekstów skonwencjonalizowanych. Na materiale tłumaczeń poświadczonych z języka polskiego na język francuski i z języka francuskiego na język polski*. Wrocław: Oficyna Wydawnicza ATUT – Wrocławskie Wydawnictwo Oświatowe.
- Stolze R. (2014) *Praxishandbuch Urkundenübersetzung. Fertigkeiten. Terminologie. Rechtssprache*. Tübingen: Stauffenburg Verlag.

- Wiesmann E. (1999) „Berücksichtigung von Textsortenkonventionen bei der Übersetzung von Rechtstexten - am Beispiel der Übersetzung italienischer ‚atti di citazione‘ ins Deutsche“, w: Sandrini P. (Hrsg.), 155-185.
- Wiesmann E. (2004) *Rechtsübersetzung und Hilfsmittel zur Translation. Wissenschaftliche Grundlagen und computergestützte Umsetzung eines lexikographischen Konzepts*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.

Źródła internetowe:

- Opinia Prawna dot. wykładni określenia „obrot prawny” w świetle postanowień ustawy o języku polskim* [dostęp: 25.11.2016]. http://www.piiit.org.pl/informacje/-/asset_publisher/K5uRjJKq87rd/content/opinia-prawna-dot-wykladni-okreslenia-obrot-prawny-w-swietle-postanowien-ustawy-o-jezyku-polskim
- DVÜD e.V. (2016) *Empfehlungen für die Anfertigung bestätigter/beglaubigter Übersetzungen* [dostęp: 25.11.2016]. http://dvud.de/wp-content/uploads/2013/06/DVUD_Empfehlungen_best%C3%A4tigte-%C3%9Cbersetzungen_V1.0.pdf
- Freie und Hansestadt Hamburg, Behörde für Inneres und Sport (2016) *Merkblatt für die Anfertigung von beglaubigten Übersetzungen* [dostęp: 25.11.2016]. <http://www.hamburg.de/contentblob/2111860/data/merkblatt-uebersetzungen.pdf>
- Grzelak J. (2010) *Polski język prawa – w perspektywie glottodydaktycznej* [dostęp: 25.11.2016]. <https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/352/1/Grzelak.pdf>
- Justizministerium und Kultusministerium Baden-Württemberg (2016) *Richtlinien und Hinweise für die Anfertigung von Urkundenübersetzungen* [dostęp: 25.11.2016]. <http://www.vvu-bw.de/cms/docs/doc28648.pdf>
- Tłumacze przysięgli* (2016) [dostęp: 25.11.2016]. <https://bip.ms.gov.pl/pl/rejstry-i-ewidencje/tlumacze-przysiegli/>

SUMMARY

The author argues that the certification formulas commonly used by Polish sworn translators – including those recommended by the Code of Sworn Interpreter and Translator (ed. 2011), the State Examination Board, established to examine sworn translator and interpreter candidates and other such bodies or sources – are in fact insufficient in the light of the Act of 25 November 2004 on the Profession of Sworn Interpreter and Translator as they lack precision and internal order. The author advocates a modified version of the certification formula, minimalistic both in its form and content. Six different variations of this new formula are presented, all of which may be further expanded while still conforming to the Act.

Key words: sworn translator, certified translation, translation fidelity, certification formula, act, translator code, document form

Mirosław Moczulski był wieloletnim wykładowcą w Instytucie Lingwistyki Stosowanej UW. Nadal współpracuje z Instytutem, prowadząc m. in. wykład „Tłumaczenie poświadczone” dla słuchaczy Interdyscyplinarnego Podyplomowego Studium Kształcenia Tłumaczy oraz konwersatorium „Tłumaczenie poświadczone dokumentów” na studiach dziennych.